

Метод криміналістичного прогнозування у боротьбі з кіберзлочинністю

Теслюк І.О.

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник відділу організації наукової роботи
Одеського державного університету внутрішніх справ

Сьогодні, на шляху до побудови демократичної правової держави, актуальним є питання у сфері боротьби з кіберзлочинністю. Так як останнім часом значного поширення набувають кіберзлочини, пов'язані з використанням мережі Інтернет, останні вчиняються дедалі новими способами, невідомими органам досудового розслідування. Більше того, необмежені можливості для доступу в мережу слугують активному використанню злочинцями з подальшим його зловживанням.

Кіберзлочин (комп'ютерний злочин) – це протиправне втручання в роботу кібернетичних систем, основною управляючою ланкою яких є комп'ютер (наприклад, спотворення інформації про стан об'єкта в каналі зворотного зв'язку, спотворення керуючого сигналу й каналу зв'язку, використання шкідливого програмного забезпечення тощо), створення та використання в злочинних цілях певної кібернетичної (комп'ютерної) системи, використання в злочинних цілях існуючих кібернетичних (комп'ютерних) систем (наприклад комп'ютерних чи телекомунікаційних мереж у шахрайстві, вимаганні тощо) [1, с. 85]

В українському законодавстві приділяється значна увага кіберзлочинності: Кримінальний кодекс України передбачає самостійний розділ щодо таких злочинів – розділ XVI «Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку» [2]. Положення цього розділу неодноразово та постійно змінюється і доповнюється, що свідчить про актуальність даної проблеми.

Слід зазначити, що у процесі боротьби з кримінальними правопорушеннями, у тому числі й з кіберзлочинністю, органи досудового розслідування застосовують криміналістично-методичний інструментарій, покликаний попередити, виявити та запобігти таким злочинам. Серед таких методів провідне місце займає і криміналістичне прогнозування.

Проблема злочинності в сфері кібербезпеки існує не тільки в Україні, але й за її межами. Аналізуючи наукову літературу, помічається активна зацікавленість проблем у сфері боротьби з кіберзлочинністю та пошук шляхів їх вирішення. Наразі, питання методу криміналістичного прогнозування у боротьбі з кіберзлочинністю не досліджена цілком і потребує подальшого вивчення та удосконалення науковцями.

Термін «прогноз» походить від давньогрецького слова «prognosis», яке означає «передбачення», «припущення».

Основним завданням криміналістичного прогнозування є розпізнання закономірностей, механізмів, тенденцій, логіки, мотивів, чинників розвитку прогнозованого об'єкта та його наслідків, що дозволить зменшити вплив невизначеності на майбутню слідчу (розшукову) діяльність та її результати [3, с. 179].

На нашу думку, для забезпечення прогресу по боротьбі зі злочинністю в сфері кібернетики, криміналістика, як наукова теорія, повинна випереджати практику рекомендаціями, інструкціями та ефективними технологіями. Але на жаль, так є не завжди: часто практика випереджає теорію, а криміналістика йде вслід за емпірикою, навздогін практиці. Для того, щоб цього уникнути, неможливо обійтись без передбачення майбутнього, без пізнання закономірностей розвитку здійснення майбутніх кіберзлочинів. В свою чергу, криміналістика, як наука, потребує вивчення прогнозування як методу, покликаного попередити та запобігти скоєнню кримінального правопорушення у сфері кібернетики.

Для ефективності боротьби з кіберзлочинністю застосування методу криміналістичного прогнозування важливе задля:

- 1) визначення динаміки вчинення злочинів у сфері кібернетики;
- 2) припущення імовірних причин та мотивів вчинення кіберзлочинів;
- 3) передбачення імовірного скоєння аналогічних злочинів найближчим часом / в майбутньому;
- 4) виявлення модифікованих (новітніх, раніше не відомих) способів вчинення кіберзлочинів, що пов'язані з настанням певних критичних ситуацій;
- 5) припущення імовірних наслідків від вже вчинених злочинів або злочинів, що плануються;
- 6) розробки тактики дій щодо попередження та запобігання вчинення кіберзлочинів.

Таким чином, криміналістичне прогнозування у боротьбі з кіберзлочинністю є незамінним допоміжним методом. Для того, аби його застосування було доцільним та ефективним, необхідно

розробити тактику застосування методу криміналістичного прогнозування під час розслідування кіберзлочинів та закріпити цей метод та законодавчому рівні.

Тобто актуальними та такими, що потребують дослідження залишаються питання: як саме застосувати криміналістичне прогнозування під час розслідування кіберзлочинів, що необхідно передбачити, аби досягти бажаного результату, хто саме повинен розробити прогнозні варіанти, яка саме інформація підпадає під прогнозування, якими нормативно-правовими актами керуватись.

Отже, криміналістичне прогнозування є ефективним методом розробки стратегії боротьби зі злочинами, пов'язаними з мережею Інтернет. Тому вбачається за необхідне розробка методичних рекомендацій щодо тактики застосування цього методу у боротьбі з кіберзлочинністю.

Література:

1. Про боротьбу з тероризмом : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 25. – Ст. 180
2. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Загальнотеоретичні положення криміналістичного прогнозування / О. М. Цільмак // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. - 2013. - № 4. - С. 178-184.

Використання географічного профілювання в кримінальному аналізі

Ханькевич А.М.

кандидат юридичних наук
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
та розкриття злочинів факультету №2
Харківського національного університету внутрішніх справ

Одним із нагальних завдань для фахівців у правоохоронній сфері, як діючих працівників Національної поліції України, так і науковців, залишається пошук ефективних способів виявлення та затримання серійних злочинців. Географічне профілювання є одним із пріоритетних допоміжних способів досягнення цієї мети. Ця технологія надає можливість поліцейським підрозділам в умовах обмежених людських, матеріальних та часових ресурсів встановити, розшукати та здійснити швидке затримання правопорушника, тим сам зменшивши ймовірну й потенційну кількість потерпілих.

Сьогодні методика географічного профілювання використовується правоохоронними органами багатьох країн у випадках скоєння невідомими особами серійних злочинів за: вбивствами, злочинами у сфері статевої свободи та недоторканості, підпалами майна, підривами майна вибуховими речовинами, розбійними нападами, терористичними актами; викраденнями людей тощо.

Безперечно, географічне профілювання є інструментом, який потребує певних знань і навичок у використанні аналітичних методів розслідування злочинів та у створенні карт злочинності. Географічне профілювання фокусує пошук підозрюваних, використовуючи комбінації наявної слідчої та оперативно-розшукової інформації, теорії екологічної криминології, досліджень просторової поведінки правопорушника та законів математики, які реалізовані у програмному забезпеченні географічного профілювання.

Програмне забезпечення використовує алгоритм кримінального географічного націлювання (CGT) для створення географічного профілю, двовимірної поверхні ймовірності, яка накладається на карту вулиць та показує найбільш вірогідні географічні територіальні місця найчастішого перебування злочинця.

Географічне профілювання – це процес визначення найбільш вірогідної зони можливого перебування серійного злочинця через аналіз місць вчинення ним серії насильницьких злочинів. Головне припущення (умова) дієвості географічного профілювання ґрунтується на тому, що для реалізації злочинного задуму у вигляді чергового скоєння злочину (у серії злочинів), правопорушник, у більшості випадків, вирушає до «місця» зі своєї основної бази (вихідної території) у пошуку підходящої жертви, та вчиняє злочин там, де її знаходить [1, с. 37-38].

Техніка географічного профілювання фокусується на можливій просторовій поведінці злочинця в контексті розташування території та просторових зв'язках між різними місцями вчинення злочинів.

Іншими словами, географічне профілювання використовується з метою визначення найбільш можливого розташування ключових «вузлових точок» правопорушника, шляхом аналізу просторових та тимчасових даних, пов'язаних із серійним правопорушенням. «Вузловою точкою» слід вважати